

**De invloed van de natuur ingaan met ouders en natuureducatie op de biosferische
waarden van kinderen**

Elza Pekkeriet

S3794539

Afdeling Psychologie, Rijksuniversiteit Groningen

PSB3A-BT15: Bachelor These

Begeleider: dr. Thijs Bouman

Tweede beoordelaar: dr. Mark Schuls

In samenwerking met: Lonneke Hemminga, Julia Smid, Silke Lubbers en Romy Bulthuis

5 juli 2022

Een scriptie is een proeve van bekwaamheid voor studenten. De goedkeuring van de scriptie is het bewijs dat de student over voldoende onderzoeks- en rapportagevaardigheden beschikt om af te studeren, maar biedt geen garantie voor de kwaliteit van het onderzoek en de resultaten van het onderzoek als zodanig, en de scriptie is daarom niet per se geschikt als academische bron om naar te verwijzen. Als u meer wilt weten over het in deze scriptie besproken onderzoek en de daarop gebaseerde publicaties waarnaar u zou kunnen verwijzen, neem dan contact op met de genoemde begeleider.

The influence of children spending time in nature with their parents and nature education on the biospheric values of children

Abstract

This research studied the positive influence of nature education and going into nature with parents on the biospheric values of children between 10 and 12 years old, living in small villages in Groningen. Biospheric values show how much someone cares about nature and climate. Additionally, the relation between biospheric values and nature-education and if this is influenced by how much children are going into nature with their parents has been studied. The first hypothesis suggests that biospheric values will rise after a nature education program. The second hypothesis suggests that children have high biospheric values if they often go into nature with their parents. The last hypothesis proposes that the biospheric values of children who are often going into nature with their parents will be less influenced by the nature education program than children who are not going into nature with their parents. To research this, we took questionnaires, before and after the nature education program from Groninger Landschap. Some of the questions were measuring the variables 'biospheric values' and how much the children were going into nature with their parents. The findings showed that the biospheric values declined after the nature education program. They did not show that going into nature with parents has a positive influence on biospheric values. There is also no proof for the hypothesis that going into nature with parents reduces the effect nature education has on biospheric values. However, this research had a few limitations, such as a small and no generalizable sample, resulting in the fact that strong conclusions cannot be made. Despite the small sample size, the results showed that biospheric values and climate behavior were strongly correlated.

Keywords: biospheric values, nature education, influence of parents, Groningen

De invloed van de natuur ingaan met ouders en natuureducatie op de biosferische waarden van kinderen

Samenvatting

In dit onderzoek is gekeken naar de positieve invloed van natuureducatie en de natuur in gaan met ouders op de biosferische waarden. De participanten zijn kinderen van 10 tot en met 12 jaar uit Groningse dorpen. Biosferische waarden geven aan hoeveel iemand geeft om de natuur en het klimaat. Daarnaast is onderzocht of de relatie tussen biosferische waarden en natuureducatie wordt beïnvloed door hoe vaak kinderen met hun ouders de natuur in gaan. De eerste hypothese die hierbij gesteld wordt is dat biosferische waarden stijgen na een natuureducatieprogramma. De tweede hypothese stelt dat hoe vaak ouders met kinderen de natuur in gaan een positief effect heeft op biosferische waarden. De laatste hypothese die hierbij is geformuleerd is dat de biosferische waarden van kinderen minder sterk stijgen na het educatieprogramma wanneer zij al regelmatig de natuur ingaan met hun ouders. Om dit te onderzoeken hebben we twee vragenlijsten afgenomen, voor en na een natuureducatieprogramma van het Groninger Landschap. Hierin werden onder andere de variabelen biosferische waarden en hoe vaak kinderen met hun ouders de natuur ingaan gemeten. In dit onderzoek werd gevonden dat biosferische waarden van kinderen lager worden na het natuureducatieprogramma. Er werd niet gevonden dat de natuur ingaan met ouders invloed heeft op de hoogte van de biosferische waarden van deze kinderen. Ook is er geen bewijs gevonden dat met ouders de natuur in gaan het effect van natuureducatie op biosferische waarden vermindert. Het onderzoek had een aantal limitaties zoals een te kleine en een niet te generaliseren steekproef, waardoor er op basis van de uitkomsten geen sterke conclusies getrokken kunnen worden. Wel werd ondanks de kleine steekproef nog steeds een positieve relatie gevonden tussen biosferische waarden en klimaatgedrag.

Trefwoorden: biosferische waarden, natuureducatie, invloed van ouders, Groningen

De invloed van de natuur ingaan met ouders en natuureducatie op de biosferische waarden van kinderen

Kinderen zijn de toekomst. In het oplossen van het klimaatprobleem zullen zij een grote rol gaan spelen. Wanneer kinderen meer betrokken zijn bij de natuur en zich meer bevinden in de natuur zullen ze later ook meer bezig zijn met het klimaat (Molinario et al., 2020). Maar helaas spelen kinderen tegenwoordig steeds minder buiten (Jantje Beton & Kantar Public, 2018). Hoe zorg je ervoor dat ze weer meer betrokken worden bij de natuur?

Aangezien de meeste kinderen uit zichzelf niet veel meer de natuur in gaan, zullen ze van buitenaf moeten worden gemotiveerd om ze weer meer betrokken te krijgen bij de natuur. Een manier om dit te doen is het verhogen van de waarden van kinderen en dan in het bijzonder waarden die te maken hebben met de natuur. Waarden reflecteren wat iemand belangrijk vindt in het leven, zijn motivaties om een bepaald doel te behalen en werken als een standaard of criteria voor gedrag (Schwartz et al., 2012). Er zijn veel verschillende soorten waarden, voor dit onderzoek zijn vooral biosferische waarden van belang. Wanneer iemand namelijk hoge biosferische waarden heeft, hecht deze persoon veel waarde aan de natuur en het klimaat. Dit staat dan ook in verband met meer klimaatbewust gedrag (Langley, Bouman en Steg, 2020). Wanneer je dus wil dat kinderen meer bezig zijn met het klimaat en meer geven om de natuur zou het kunnen helpen om hun biosferische waarden te verhogen.

Biosferische waarden zijn vaak al hoger bij kinderen die vaak met hun ouders de natuur in gaan, zo blijkt uit verschillende onderzoeken. Denk hierbij bijvoorbeeld aan wandelen in het bos. Wanneer mensen vroeger met hun ouders regelmatig de natuur in trokken, gingen ze later zelf ook veel de natuur in (Asah, Bengston, Westphal en Gowan, 2018), wat mogelijk biosferische waarden verhoogt. Wanneer namelijk mensen vaak de natuur in gaan, hechten ze blijkbaar waarde aan de natuur wat in verband zou kunnen staan

met hogere biosferische waarden. Om biosferische waarden te ontwikkelen en te versterken lijkt het belangrijk dat kinderen met hun ouders regelmatig de natuur in gaan. Ook op andere manieren hebben ouders invloed op de biosferische waarden van hun kinderen. Zo zorgen ouders ervoor dat kinderen klimaatgedrag vertonen, iets dat sterk gecorreleerd is met biosferische waarden (Langley et al., 2020). Wanneer ouders producten hergebruikten of recycleerden gingen hun kinderen dit namelijk ook doen (Selge en Klöckner, 2012). Daarnaast is uit onderzoek gebleken dat mensen die in milieuorganisaties werken, en dus hoge biosferische waarden hebben, aangeven hiervoor onder andere geïnspireerd te zijn doordat ze vroeger met hun families veel de natuur in gingen (Chawla, 2007). Op basis van bovengenoemde onderzoeken wordt verwacht dat vaak met ouders de natuur in gaan een positieve invloed heeft op de biosferische waarden van kinderen (Hypothese 1).

Een andere manier waarop je de biosferische waarden van kinderen verder zou kunnen versterken is via natuureducatieprogramma's op scholen. Zo bleek uit een onderzoek van Asah et al. (2018) dat van alle voorspellers die zij onderzocht hadden, blootstelling aan de natuur door middel van natuureducatieprogramma's de enige significante voorspeller was voor klimaatactivisme; iets wat te linken is aan hoge biosferische waarden. Educatie leidt immers tot bewustwording, wat kan leiden tot hogere biosferische waarden, wat weer in verband staat met klimaatgedrag (Langley et al., 2020). Klimaatgedrag kan uiteindelijk weer leiden tot klimaatactivisme. Een onderzoek van Ballantyne et al. (2001) laat tevens zien dat natuureducatie invloed heeft op de biosferische waarden van kinderen. De kinderen gaven namelijk aan na een natuureducatieprogramma meer te geven om het milieu en meer bezig te zijn met de invloed die zij hebben op hun omgeving, iets wat een onderdeel is van hoge biosferische waarden. In dit onderzoek werd dit bewerkstelligd door Australische kinderen deel te laten nemen aan een programma die hun meer leerde over de historische verhoudingen

tussen Aboriginals en non-Aboriginals en de invloed daarvan op de omgeving en de natuur. Hierdoor werden ze bewuster van de natuurlijke omgeving om hen heen. Op basis van bovenstaande onderzoeken wordt verwacht dat natuureducatie een positieve invloed heeft op de biosferische waarden van kinderen (Hypothese 2). Wanneer ouders met hun kinderen al veel de natuur in gaan heeft dit invloed op de biosferische waarden, zoals eerder benoemd. De biosferische waarden van deze kinderen zijn dan al erg hoog. Je zou dus kunnen verwachten dat een natuureducatie programma minder effect heeft op de biosferische waarden van kinderen wanneer zij met hun ouders de natuur al ingaan, vanwege de al hoge biosferische waarden (Hypothese 3).

Het onderzoek zal in samenwerking worden gedaan met het Groninger Landschap. Het Groninger Landschap heeft namelijk in de provincie Groningen meerdere natuureducatieprogramma's lopen vanuit hun bezoekerscentra. Basisscholen kunnen zich opgeven voor zo'n educatieprogramma om vervolgens met een klas naar een bezoekerscentrum te gaan. Bij het bezoekerscentrum zullen de kinderen de natuur in gaan en onder andere dingen leren over de natuur in Groningen. Zo zullen ze bijvoorbeeld opgezette dieren uit de omgeving zien en uilenballen uitpluizen. Het doel van het educatieprogramma is vooral de kinderen de interesse te laten wekken voor de natuur (het Groninger Landschap, n.d.).

De eerste hypothese die in dit onderzoek gesteld wordt is dat wanneer kinderen met hun ouders regelmatig de natuur in gaan, ze hogere biosferische waarden hebben dan wanneer ze zo goed als nooit met hun ouders de natuur in gaan. De tweede hypothese die hierbij gesteld wordt is dat het natuureducatieprogramma een positieve invloed heeft op de biosferische waarden van kinderen. De derde hypothese die wordt gesteld is dat het natuureducatieprogramma een minder grote invloed heeft op de biosferische waarden

wanneer kinderen met hun ouders al regelmatig de natuur in gaan. Dit omdat de biosferische waarden dan al hoog zijn waardoor ze niet snel nog veel hoger zullen worden.

Methode

De basisscholen die mee hebben gedaan aan dit onderzoek hebben zichzelf aangemeld voor één van de natuureducatieprogramma's die het Groninger Landschap aanbiedt. In dit geval hebben de scholen het natuureducatieprogramma gevolgd bij het bezoekerscentrum Dollard, gelegen in de Groningse plaats Termunten. Tijdens dit natuureducatieprogramma kregen de leerlingen les over de Dollard en de natuur daar. Aan de scholen die meededen met een natuureducatieprogramma hebben wij gevraagd of ze met hun groepen zeven of acht mee wilden doen aan ons onderzoek.

Design

De studie betreft een veldonderzoek waarbij gebruik is gemaakt van enquêtes. Het is een longitudinaal onderzoek met twee meetmomenten. Het eerste meetmoment vond plaats op de dag voor het educatieprogramma en het tweede meetmoment vond een week na het educatieprogramma van het Groninger Landschap plaats. Beide vragenlijsten werden afgenomen op school. Er werd gekeken naar verschillende relaties tussen variabelen. Zo werd er in dit onderzoek gekeken naar de relatie tussen hoe vaak kinderen met hun ouders de natuur in gaan en biosferische waarden en de relatie tussen het natuureducatieprogramma en biosferische waarden. Daarnaast werd onderzocht of de relatie tussen het effect van het natuureducatieprogramma en de biosferische waarden werd gemodereerd door hoe vaak kinderen met hun ouders de natuur in gaan.

Participanten

Aan dit onderzoek hebben veertig leerlingen uit de groepen zeven en acht van twee basisscholen uit de provincie Groningen deelgenomen. Alle participanten hebben vrijwillig

meegewerkt aan het onderzoek. Vier participanten waren deels of geheel afwezig tijdens het natuureducatieprogramma, waardoor de data van deze participanten is weggelaten uit de analyse, wat leidt tot een uiteindelijke steekproefgrootte van $N = 36$. De gemiddelde leeftijd van deze participanten was 11.4 jaar. De leeftijd varieerde tussen de 10 en 12 jaar oud ($SD = 0.7$). Van de participanten identificeerde 52.8% ($N = 19$) zich als meisje, 44.4% ($N = 16$) als jongen, 0% ($N = 0$) als wat anders en had 2.8 % ($N = 1$) geen geslacht ingevuld. 100% ($N = 36$) van de participanten gaf aan in een dorp of op het platteland te wonen.

In overeenstemming met het Groninger Landschap is er besloten alle groep zeven en acht klassen die meededen aan de interventie, en die bereid waren mee te doen aan het onderzoek, te includeren. Daarom is er een *post hoc* poweranalyse uitgevoerd om te bepalen of de steekproefgrootte voldoende was om de hypothesen in te toetsen. De poweranalyse is uitgevoerd met G*Power. De eerste poweranalyse (*Eenzijdig*, $d = .3$, $\alpha \text{ err prob} = .05$, $N = 36$) gaf een power van .58 voor hypothese 1. Dit geeft aan dat steekproef voor deze hypothese te klein was om de juiste conclusies te trekken. De tweede poweranalyse (*Eenzijdig*, $d = .5$, $\alpha \text{ err prob} = .05$, $N = 36$) gaf een power van .90 voor hypothese 2. Dit geeft aan dat voor deze hypothese de steekproef groot genoeg was om conclusies te trekken. De derde poweranalyse ($d = .06$, $\alpha \text{ err prob} = 0.05$, $N = 36$, *number of groups* = 2, *number of measurements* = 2, *r among rep. measures* = .65, *nonsphericity correction* = 1) gaf een power van .13 voor hypothese 3. Dit geeft aan dat de steekproef voor deze hypothese te klein was om de juiste conclusies te trekken.

Procedure

Nadat door de ouders van de participanten passief toestemming was gegeven voor de deelname aan dit onderzoek en nadat de participanten akkoord waren gegaan met de geïnformeerde toestemming, werden de participanten doorgestuurd naar de vragenlijst. Deze

vragenlijst is samengesteld door de bachelor studenten onder begeleiding van Thijs Bouman vanuit de Rijksuniversiteit Groningen. Er is door ons zowel een geprinte als een online versie van de vragenlijst gemaakt. Voor de online vragenlijst is gebruik gemaakt van het programma Qualtrics. Aangezien de deelnemende scholen niet in het bezit van laptops of tablets waren, is er uiteindelijk alleen gebruik gemaakt van de geprinte versie van de vragenlijst.

De participanten kregen tijdens de voormeting, bestaande uit 36 items, eerst demografische vragen over hun geslacht, leeftijd en leefomgeving. Voor het anoniem koppelen van de antwoorden van de voormeting en de nameting werd de participanten hierna gevraagd om een persoonlijke code te maken. Deze bestond uit de laatste twee letters van hun achternaam, hun volledige huisnummer en de eerste letter van hun straatnaam. Vervolgens werden hun persoonlijke waarden gemeten. Na de persoonlijke waarden beantwoordden de participanten vragen over de waargenomen groepswaarden binnen hun klas. De vragen over waarden werden opgevolgd door vragen omtrent gedrag. De participanten werd gevraagd hoe vaak zij verschillende klimaatgedragingen uitvoeren. Hierna volgde het laatste vragenblok, wat gaat over hoe vaak de participanten in de natuur gaan met zowel hun ouders als hun vrienden.

Na deze voormeting voltooiden de participanten een dag later het educatieprogramma. Deze bestond uit het bijwonen van het natuureducatieprogramma in Termunten, gegeven door het Groninger Landschap. Een week na het educatieprogramma werd de nameting uitgevoerd. De nameting bestond uit 41 items. De nameting was grotendeels identiek aan de voormeting, met uitzondering van de vijf laatste vragen die de kinderen het natuureducatieprogramma lieten evalueren. De participanten werd gevraagd wat zij zelf van het educatieprogramma vonden en wat zij dachten dat klasgenoten van het educatieprogramma vonden.

Niet alle items die naar voren komen uit de vragenlijst zijn meegenomen in dit onderzoek, aangezien iedere bachelor student een andere onderzoeksvraag heeft geconstrueerd. Voor dit onderzoek zijn alleen de variabelen ‘persoonlijke biosferische waarden’ op testmoment één en twee, ‘hoe vaak ze met hun ouders de natuur ingaan’ op testmoment één en klimaatgedrag op testmoment één relevant en zullen dan ook verder worden besproken.

Meetinstrumenten

Persoonlijke biosferische waarden

De persoonlijke biosferische waarden zijn gemeten met twee items.. De participanten gaven aan in hoeverre zij vinden dat ze lijken op een bepaalde omschrijving. Hierbij werd gebruik gemaakt van een 10-punts Likertschaal, die loopt van ‘lijkt helemaal niet op mij’ tot ‘lijkt heel erg op mij.’ De omschrijvingen zijn ‘Ik vind het belangrijk de natuur te respecteren. Ik voel me verbonden met de natuur’ en ‘Ik vind het noodzakelijk dat mensen goed voor de natuur zorgen. Goed omgaan met het milieu is belangrijk voor mij.’ Samen vormden deze items een betrouwbare schaal op testmoment één ($r = .53, p < .001, M = 7.1, SD = 2.0$) en op testmoment twee ($r = .76, p < .000, M = 6.2, SD = 2.2$).

Klimaatgedrag

Het klimaatgedrag is gemeten met zes items. De participanten gaven aan hoe vaak zij bepaalde milieubewuste gedragingen uitvoeren op een 10-punts Likertschaal, lopend van ‘nooit’ tot ‘altijd.’ De omschrijvingen zijn: ‘Ik eet zo min mogelijk vlees’, ‘Ik probeer zo min mogelijk water te gebruiken (bijv. kort douchen, kraan niet laten lopen bij tandenpoetsen)’, ‘Wanneer er afval op de grond ligt, ruim ik dit op.’, ‘Ik gooi geen afval op de grond.’, ‘Ik probeer zuinig om te gaan met energie (bijv. lader uit het stopcontact halen, apparaat volledig uitschakelen als ik die niet gebruik).’ en ‘Ik praat met mijn leeftijdsgenoten over

duurzaamheid en het milieu.’. Samen vormen deze items een middelmatig betrouwbare schaal op testmoment één ($\alpha = .57, p < .000, M = 4.1, SD = 1.3$) en op testmoment twee ($\alpha = .54, p < .000, M = 3.7, SD = 1.4$), hier moet rekening mee worden gehouden in de analyse.

Met ouders de natuur in

Ook is gemeten hoe vaak de participanten met hun ouders de natuur ingaan op testmoment één, waarbij de antwoordmogelijkheden varieerden van ‘(vrijwel) nooit’ tot ‘meerdere keren per dag’ ($M = 2.8, SD = 1.4$).

Resultaten

De eerste hypothese, hoe vaker kinderen met hun ouders de natuur in gaan hoe hoger de biosferische waarden, wordt getoetst met lineaire regressie. Er is getest voor de assumpties van lineaire regressie en aan deze assumpties is voldaan. Er zou tussen de variabelen die gemeten worden een lineaire relatie moeten zijn en er is dan ook een rechte lijn te trekken door de puntenwolk zoals te zien in Bijlage A, Figuur 1. Ook is er gecontroleerd voor homogeniteit, de punten zijn ongeveer evenredig verdeeld en er zijn geen grote outliers, zoals te zien is in de scatterplot te vinden in Bijlage A, Figuur 1. Daarnaast is er gecontroleerd of de residuen normaal verdeeld zijn. De histogram en de P-P plot zijn terug te vinden in Bijlage A, Figuur 2 en 3. De conclusie is dus dat alle assumpties gehaald zijn.

Voor de tweede hypothese, het natuureducatieprogramma heeft een positieve invloed op de biosferische waarden van kinderen, is getest voor de assumpties die horen bij een *paired t-test*. De afhankelijke variabele is op schaalniveau, de groepen zijn afhankelijk van elkaar, de groepen zijn even groot en er is getest voor normaliteit. De biosferische waarden van testmoment één en testmoment twee zijn beiden normaal verdeeld. De histogrammen, Q-Q plots en boxplots zijn terug te vinden in Bijlage A, Figuur 4 tot en met 9.

Voor de derde hypothese is er gecheckt voor de assumpties die gelden voor een

repeated measures anova. Zo is de data willekeurig verzameld, wij hebben zelf de kinderen niet uitgekozen die meededen aan het onderzoek. De normaliteit voor de afhankelijke variabele, biosferische waarde op test moment twee, is normaal verdeeld. De histogram, Q-Q plot en boxplot zijn terug te vinden in Bijlage A, Figuur 7 t/m 9.

Voor de eerste hypothese is geen ondersteuning gevonden. Hoe vaak kinderen met hun ouders de natuur in gaan is geen statistisch significante voorspeller voor de hoogte van de biosferische waarden van kinderen ($\beta = .22$, $t(32) = .85$, $p = .40$, $CI [-0.30, 0.74]$).

Voor de tweede hypothese is geen bewijs gevonden. Er is juist een negatieve relatie tussen het educatieprogramma en de biosferische waarden gevonden ($t(35)=3.09$, $p = .04$, $d = -0.44$, $CI [0.31, 1.49]$). Dit betekent dat kinderen significant lager scoorden op biosferische waarden nadat ze het natuureducatieprogramma gevolgd hadden.

Voor de derde hypothese is geen bewijs gevonden. Deze analyse is gedraaid met een repeated measures anova. Hoe vaak kinderen met ouders de natuur ingaan is als continue covariaat toegevoegd en hiervan is de interactie met tijd berekend. Hier kwam uit dat er geen interactie-effect is van de variabele ‘hoe vaak kinderen met ouders de natuur ingaan’. Dit houdt dat het effect van het natuureducatieprogramma op de biosferische waarden niet significant kleiner is voor kinderen die vaak met hun ouders de natuur in gaan. ($F(1) = 0.19$, $p = .67$, $\eta^2 = 0.01$)

Ook is er gekeken naar de correlatie tussen biosferische waarden en klimaatgedrag aangezien in de introductie er vanuit de theorie wordt gesteld dat deze sterk met elkaar correleren. Om te kijken of we dit ook in ons onderzoek terugvinden is dit nog extra naast de hypothesen getest. Deze correlatie is hoog op testmoment één ($r = .60$, $p < .000$) en hoog op testmoment twee ($r = .49$, $p = .002$). Door de wat lagere interne consistentie van de schaal die klimaatgedrag meet, is dit resultaat niet volledig betrouwbaar.

Discussie

Op de hoge correlatie tussen biosferische waarden en klimaatgedrag na, zijn de uitkomsten van ons onderzoek niet in lijn met voorgaande onderzoeken en gestelde hypothesen die genoemd zijn in de inleiding. Bij één analyse is zelfs het tegenovergestelde gevonden dan wat vooraf gesteld werd in hypothese twee. Zo bleek uit voorgaande onderzoeken dat natuureducatie een positieve invloed heeft op de biosferische waarden van kinderen (Asah et al., 2018; Ballantyne et al., 2001). In dit onderzoek is echter gevonden dat het effect van natuureducatie op biosferische waarden negatief is. De biosferische waarden van kinderen werden gemiddeld lager nadat zij het natuureducatieprogramma gevolgd hadden. Daarnaast werd in voorgaand onderzoek ook gevonden dat ouders een positieve invloed hebben op de biosferische waarden van kinderen (Asah et al., 2018; Matthies et al., 2012; Chawla, 2007). We hebben geen bewijs gevonden voor de positieve invloed van hoe vaak kinderen met hun ouders de natuur ingaan op de biosferische waarden van deze kinderen. Ook hebben we geen bewijs gevonden voor dat het effect van natuureducatie op de biosferische waarden lager zou zijn voor kinderen die vaak met hun ouders de natuur in gaan.

Theoretische implicaties

Een verklaring voor dat het natuureducatieprogramma niet het beoogde effect had, zou te vinden kunnen zijn in het feit dat het maar één keer plaatsvond. Men kan zichzelf namelijk afvragen hoeveel impact één lesprogramma echt heeft. Iemands waarden zijn niet zo makkelijk te beïnvloeden, dus als je daar echt invloed op wilt uitoefenen is herhaling van belang. Wanneer je iets vaak herhaald, gaan mensen sterker geloven in de waarheid hiervan is gebleken uit onderzoek (Hassan & Berber, 2021). Een andere verklaring voor de negatieve invloed van het natuureducatieprogramma op de biosferische waarden zou te vinden kunnen zijn in hoe de kinderen het natuureducatieprogramma beoordeeld hebben. In de enquête was

namelijk een vraag opgenomen over hoe leuk de kinderen het lesprogramma van Groninger Landschap vonden. Dit kreeg gemiddeld maar een 6.4 ($SD = 2.2$). Ook vonden ze de les niet erg leerzaam ($M = 5.1$, $SD = 2.5$) en geven ze aan niet van plan te zijn door de les meer naar buiten te gaan ($M = 5.4$, $SD = 2.8$). Het zou kunnen dat wanneer een kind een lesprogramma niet leuk en leerzaam vindt, alles wat er mee te maken heeft ook minder belangrijk en leuk gaat vinden. Dus in dit geval, wanneer een kind leert over de natuur in Groningen maar dit niet leuk en leerzaam vindt, zal dit kind mogelijk negatieve gevoelens ervaren. Wanneer het kind opnieuw wordt blootgesteld aan iets soortgelijks, zoals omschrijvingen over biosferische waarden, kan het zo zijn dat het kind er nu ook minder waarde aan hecht. Hoe leuk de kinderen de les ervaren zou dus als moderator van het effect van het natuureducatieprogramma op de biosferische waarden onderzocht kunnen worden. zijn. Door de kleine steekproef heeft het in dit onderzoek helaas weinig zin om deze analyses te draaien.

Wat een rol kan hebben gespeeld in het feit dat we in dit onderzoek niet hebben gevonden dat met ouders de natuur ingaan effect heeft op de biosferische waarden, is dat de kinderen in dit onderzoek allemaal in de beginnende puberteit zitten. In deze tijd gaan ze zich afzetten tegen hun ouders (Paikoff & Brooks-Gunn, 1991) en zouden ze ook het ‘verplicht’ met de ouders naar buiten als niet leuk kunnen beschouwen. Dit zou weer effect kunnen hebben op hun biosferische waarden. Wanneer je naar buiten gaan niet leuk vindt, zou het kunnen dat je ook minder geeft om de natuur en het klimaat. Dit zou dan zelfs voor een omgekeerd verband kunnen zorgen, dus dat met ouders de natuur in gaan voor lage biosferische waarden zou zorgen. In dit onderzoek kan het zo zijn dat er een gedeelte is geweest die dit zo ervaren heeft wat voor het niet significante resultaat kan hebben gezorgd. Voor een vervolgonderzoek zou er een vraag opgenomen kunnen worden als aanvulling op hoe vaak ze met hun ouders de natuur in gaan, namelijk of ze dit ook leuk vinden. Dit zou dan

ook als moderator onderzocht kunnen worden in de relatie tussen hoe vaak ze met hun ouders de natuur in gaan en de hoogte van de biosferische waarden.

Het gebrek aan interactie tussen het natuureducatieprogramma en hoe vaak kinderen met ouders de natuur in gaan, kan te verklaren zijn doordat de kinderen in dit onderzoek überhaupt maar weinig met hun ouders de natuur in gaan. De meeste kinderen gaven namelijk aan minder dan één keer per week met hun ouders naar buiten te gaan. Dit lage getal kan ervoor zorgen dat het geen groot effect heeft gehad op het effect van het natuureducatieprogramma voor kinderen die al vaak de natuur in gaan.

Praktische implicaties

Aangezien uit dit onderzoek geen harde conclusies te trekken zijn is het belangrijk dat er wel vervolgonderzoek zal plaatsvinden om zo te kijken hoe de biosferische waarden van kinderen wel te verhogen zijn. Het is hierbij wel handig om rekening te houden met het gegeven dat het effect van natuureducatie ook een ander effect kan hebben dan van tevoren gedacht wordt. Zoals eerder aangegeven kunnen hier meerdere redenen voor zijn, maar het is wel belangrijk om hier goed naar te kijken. Uit ons onderzoek blijkt namelijk dat dit specifieke natuureducatieprogramma van het Groninger Landschap geen positieve invloed had op de biosferische waarden. Dit toont aan dat niet elk natuureducatieprogramma per definitie een goed programma is. Het is belangrijk voor organisaties om kritisch naar natuureducatieprogramma's te kijken en te achterhalen hoe negatieve effecten voorkomen kunnen worden.

Onder theoretische implicaties werd gesproken over de kracht van herhaling (Hassan & Berber, 2021). In dit geval, als je vaker aan de kinderen in dit onderzoek zou herhalen dat de natuur in Groningen van groot belang is en dat het klimaat het waard is om je best voor te doen, zou de kans groter kunnen zijn dat ze dit op een gegeven moment gaan geloven en zo

hun waarden gaan aanpassen. Om hiervoor niet de volledige verantwoordelijkheid bij het Groninger Landschap te leggen zouden scholen zelf ook actie kunnen ondernemen om de invloed van het natuureducatieprogramma te vergroten. Zo zou tijdens biologie of aardrijkskunde verbredende informatie kunnen worden verwerkt die aansluit op het natuureducatieprogramma.

Ook is het advies om te kijken of het natuureducatieprogramma wel een positief effect op de biosferische waarden heeft wanneer het wordt aangepast op leeftijd. Momenteel wordt namelijk hetzelfde natuureducatieprogramma gegeven aan zowel groep drie als aan groep acht. Hierdoor kan het zo zijn dat kinderen uit groep acht het programma te kinderachtig vinden en het hierdoor minder leuk en leerzaam zouden vinden. Het zou meer effect kunnen hebben wanneer het meer aansluit bij hun belevingswereld en de kennis die zij al hebben over de natuur. Om erachter te komen of dit inderdaad speelt zou het Groninger Landschap een vraag kunnen toevoegen. Naast de vraag wat ze vonden van het natuureducatieprogramma zou er dan aan kunnen worden toegevoegd wat ze precies wel en niet leuk en leerzaam vonden. Op basis hiervan kunnen dan aanpassingen gedaan worden.

Limitaties

Het onderzoek heeft een aantal limitaties waardoor het niet mogelijk is om harde conclusies te trekken. Wat hier een grote rol in speelt is dat de steekproefgrootte veel te klein was voor twee van de drie analyses die er gedraaid zijn. Er werd van tevoren verwacht dat deze namelijk stukken groter zou zijn maar was dit niet het geval. Hierdoor is het eigenlijk onmogelijk om conclusies te trekken uit de analyses die er gedraaid zijn, zelfs als het wel significant was geweest. Daarnaast is het onderzoek niet generaliseerbaar. De twee scholen die meededen staan allemaal in kleine dorpjes op het platteland. Men zou kunnen verwachten dat er een verschil is tussen kinderen die in de stad wonen en kinderen op het platteland. De

kinderen op het platteland komen namelijk automatisch meer in de natuur dan kinderen in stad. De verwachting die er dan ontstaat is dat het natuureducatieprogramma voor kinderen uit de stad een groter effect zou hebben, omdat het voor deze kinderen nieuwere informatie zou zijn dan voor de kinderen die van het platteland komen. Om dus een representatieve steekproef te hebben zou het belangrijk kunnen zijn dat er ook scholen meedoen uit de stad om zo een breder en inclusiever beeld te krijgen van de doelgroep kinderen. Verder werd het onderzoek niet door alle kinderen even serieus genomen. Tijdens het afnemen van de vragenlijsten waren wij zelf aanwezig in de klas en daarbij viel ons op dat een aantal kinderen samen de vragenlijsten aan het invullen waren of hardop zeiden ze het maar onzin vonden. Ook hadden een aantal goed door wat het doel was van het onderzoek, het verhogen van biosferische waarden, en gaven zelf al aan dat dit niet gelukt was naar hun idee. Dit kan veel invloed hebben gehad op hoe ze de vragenlijsten hebben ingevuld en hoe betrouwbaar en eerlijk hun antwoorden uiteindelijk waren.

Conclusie

In het kort, in dit onderzoek is gevonden dat de biosferische waarden van kinderen negatief beïnvloed worden door een natuureducatieprogramma. Er is niet gevonden dat de biosferische waarden van kinderen hoger zijn wanneer ze met hun ouders regelmatig de natuur in gaan. Daarnaast is er niet gevonden dat het natuureducatie een minder groot effect heeft op de biosferische waarden van kinderen die vaak met hun ouders de natuur ingaan. Deze resultaten zijn alleen niet betrouwbaar vanwege onder andere een te kleine en een niet te generaliseren steekproef. Het advies is daarom om het onderzoek opnieuw uit te voeren en rekening te houden met de genoemde adviezen. Enkele van deze adviezen zijn het vergroten van de steekproef, het natuureducatieprogramma evalueren en een vraag opnemen over hoe leuk de kinderen het educatieprogramma hebben ervaren. Dit in de hoop in een volgend

onderzoek de biosferische waarden van kinderen wel te verhogen en zo een stapje dichterbij een oplossing voor het klimaatprobleem te komen.

Referenties

- Asah, S. T., Bengston, D. N., Westphal, L. M., Gowan, C. H. (2018). Mechanisms of Children's Exposure to Nature: Predicting Adulthood Environmental Citizenship and Commitment to Nature-Based Activities. *Environment and Behavior*, 50 (7), 807–836. <https://doi.org/10.1177/0013916517718021>.
- Ballantyne, R., Fine, J., & Packer, J. (2001) School Environmental Education Programme Impacts upon Student and Family Learning: A case study analysis, *Environmental Education Research*, 7:1, 23-37, <https://doi.org/10.1080/13504620124123>
- Chawla, L. (2007). Childhood Experiences Associated with Care for the Natural World: A Theoretical Framework for Empirical Results. *Children, Youth and Environments*, 17(4), 144-170
- Damerell, P., Howe, C., & Milner-Gulland, E. J. (2013). Child – orientated environmental education influences adult knowledge and household behavior. *Environmental Research Letters*, 8(1), 175-196, <https://doi.org/10.1088/1748-9326/8/1/015016>
- Groninger Landschap (n.d.), Lesprogramma's, Verkregen van: <https://www.groningerlandschap.nl/jeugd/lesprogrammas/>
- Hassan, A., Barber, S.J. (2021). The effects of repetition frequency on the illusory truth effect. *Cogn. Research*, 6(38), <https://doi.org/10.1186/s41235-021-00301-5>
- Jantje Beton, Kantar Public (2018), Kinderen spelen dramatisch minder buiten. Verkregen van: <https://jantjebeton.nl/uploads/files/Onderzoek%20Buitenspelen%202018%20-%20Jantje%20Beton.pdf>
- Langley, M.G., Bouman, T., & Steg, L. (2020). De waarden achter klimaatgedrag: Hoe persoonlijke waarden en waargenomen groepswaarden klimaatgedrag motiveren

en versterken. *Mens en Maatschappij*, 95(3),

<https://doi.org/10.5117/MEM2020.3.002.GERD>

Matthies, E., Selge, S., & Klöckner, C. A. (2012). The role of parental behaviour for the development of behavior specific environmental norms – The example of recycling and re-use behavior. *Journal of Environmental Psychology*, 32, 277– 284.

<https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2012.04.003>

Molinario, E., Lorenzi, C., Bartoccioni, F., Perucchini, P., Bobeth, S., Colléony, A., ...

Bonaiuto, M. (2020) From childhood nature experiences to adult

pro-environmental behaviors: An explanatory model of sustainable food

consumption, *Environmental Education Research*, 26(8), 1137-1163,

<https://doi.org/10.1080/13504622.2020.1784851>

Paikoff, R.L., Brooks-Gunn J. (1991) Do parent-child relationships change during puberty?

Psychological Bulletin. 110(1), 47-66. doi:10.1037/0033-2909.110.1.47

Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online*

Readings in Psychology and Culture, 2(1), 1-20. doi: 10.9707/2307-0919.1116

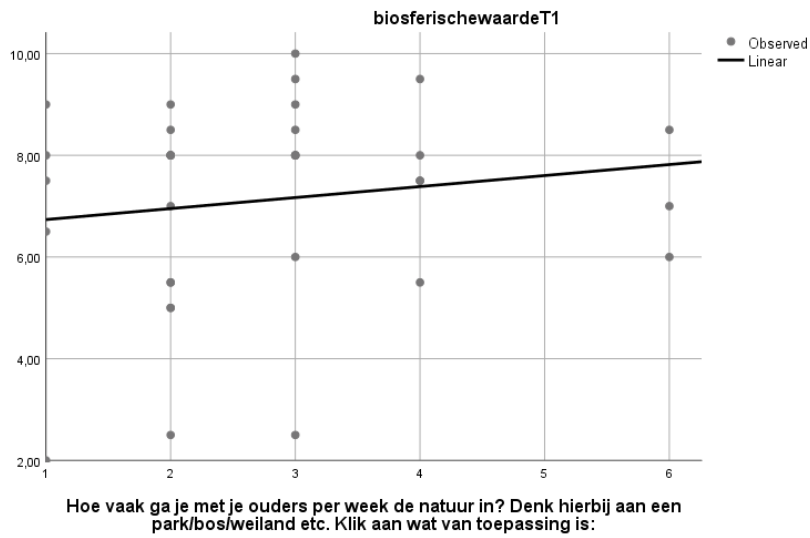
Wijngaarden, F. (2019). Effects of Environmental Education and Gender on Biospheric

Values among Children. [Master's thesis, University of Groningen].

Bijlage A, Assumptiechecks van de hypothesen

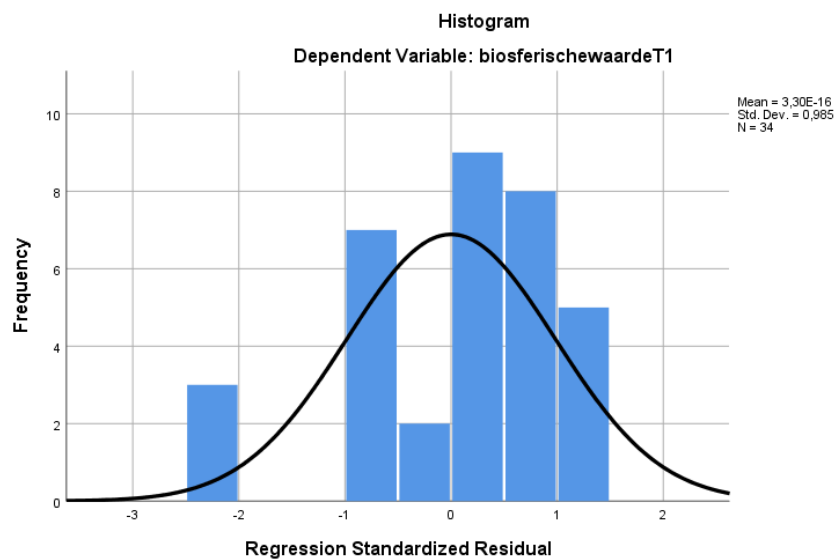
Figuur 1.

Assumptie check lineariteit hypothese één

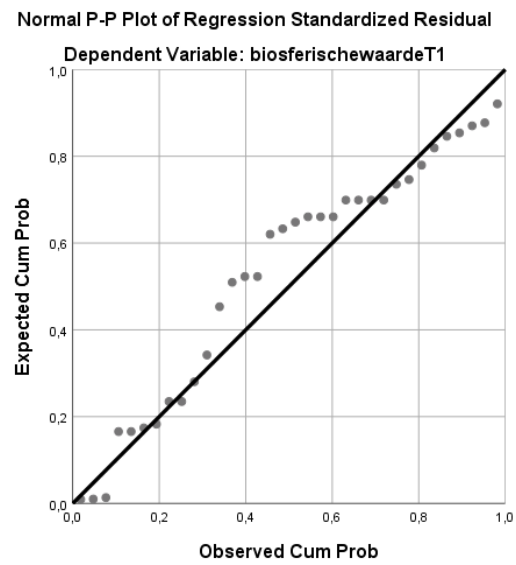
Figuur 2.

Assumptie check normaliteit hypothese één

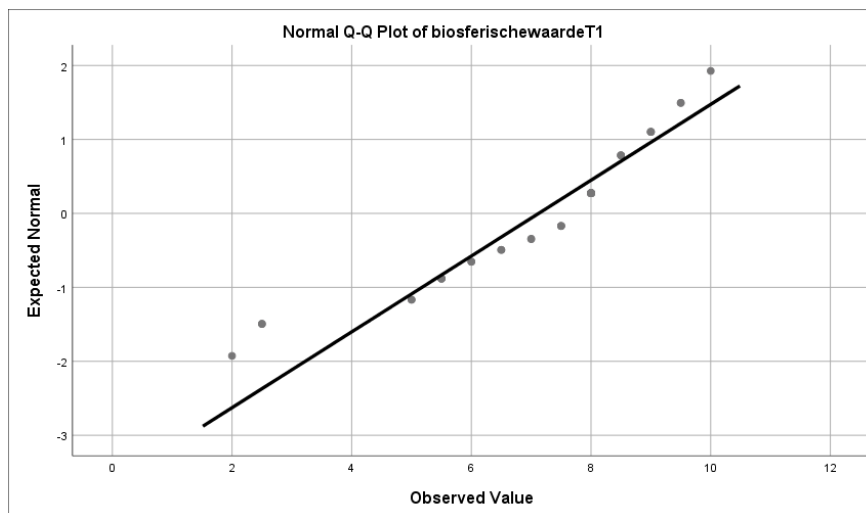

Figuur 3.

Assumptie check normaliteit hypothese één

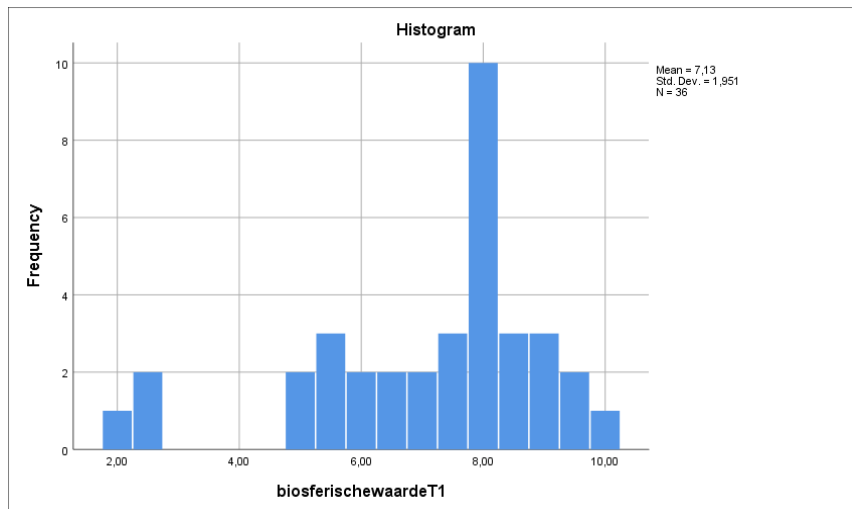
Figuur 4.

Assumptie check normaliteit hypothese twee

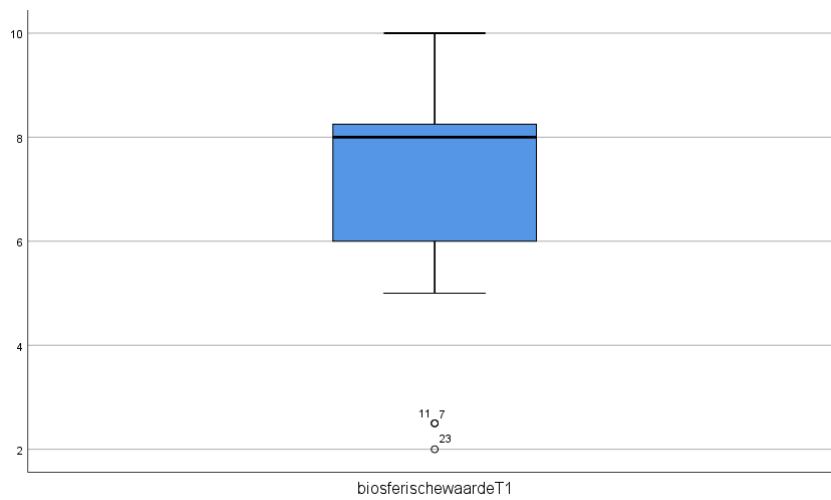

Figuur 5.

Assumptiecheck normaliteit hypothese twee

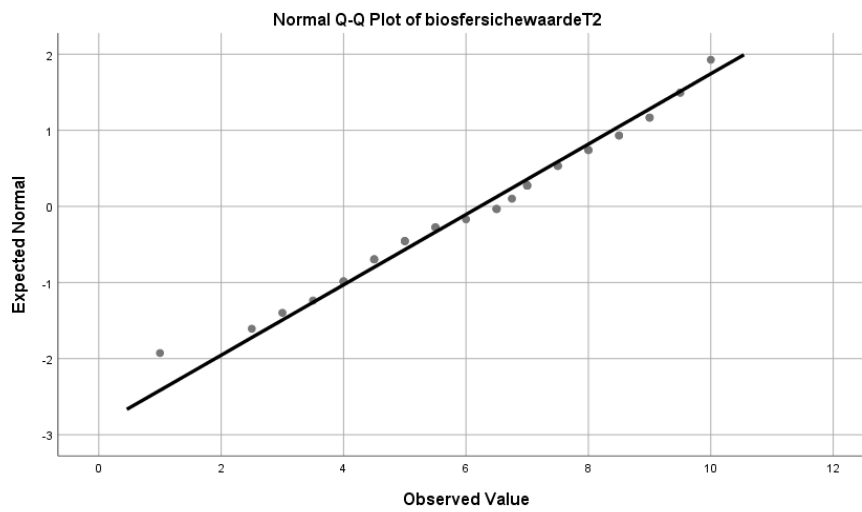
Figuur 6.

Assumptie check normaliteit hypothese twee

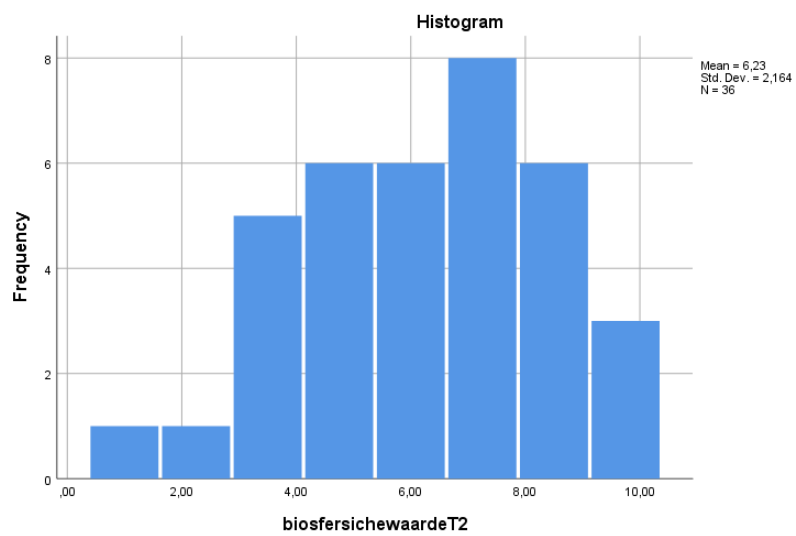

Figuur 7.

Assumptie check normaliteit hypothese twee en drie

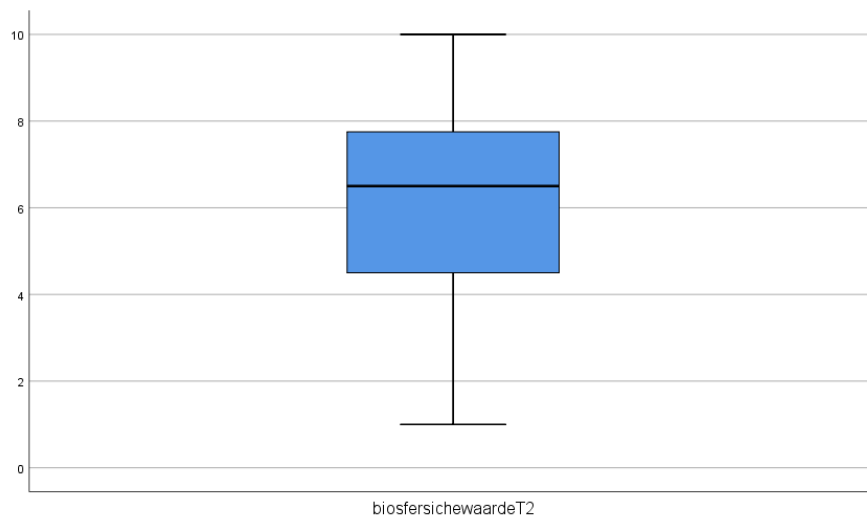
Figuur 8.

Assumptie check normaliteit hypothese twee en drie

Figuur 9.

Assumptie check normaliteit hypothese twee en drie

Bijlage B, Vragenlijst voormeting en nameting

Onderzoek "De waarde van natuureducatie" PSY-2122-S-0245

Dit onderzoek gaat over het Groninger Landschap en hoe jij de natuur ervaart.

Geïnformeerde toestemming Leerlingen

Contactinformatie

Renée Nicolai

r.nicolai.1@student.rug.nl

Elza Pekkeriet

e.pekkeriet.1@student.rug.nl

Juulke Madelon Hemminga

j.m.hemminga@student.rug.nl

Julia Smid

j.smid.2@student.rug.nl

Romy Bulthuis

r.n.bulthuis@student.rug.nl

Silke Lubbers

s.____a.lubbers.1@student.rug.nl

Thijs Bouman

t.bouman@rug.nl

Welkom! Je wordt uitgenodigd om mee te doen aan een onderzoek omdat je binnenkort een les krijgt van het Groninger Landschap. Je mag zelf kiezen of je mee wilt doen aan het onderzoek. Lees de onderstaande tekst goed door voor je deze keuze maakt. Heb je vragen, stel ze dan!

Waarom doen we dit onderzoek? We willen graag weten hoe jij denkt over het Groninger landschap, natuur en duurzaamheid, en de lesdag die het Groninger Landschap organiseert. Daarvoor worden de antwoorden die jij invult in deze vragenlijst gebruikt. Met deze informatie weten we of de les die jullie krijgen misschien nog leuker, leerzamer en nuttiger gemaakt kan worden!

Wie zijn wij? Renée, Elza, Lonneke, Romy, Silke en Julia, die studeren aan de Rijksuniversiteit Groningen en gaan onderzoeken wat jij van de les vindt.

Wat ga je doen? Een vragenlijst invullen (dit duurt ongeveer 5 tot 10 minuten).

Gevolgen: We verwachten dat dit onderzoek geen slechte invloed heeft op hoe je je voelt. Als je je toch niet fijn voelt bij het onderzoek, stop dan gelijk!

De antwoorden die je geeft zijn anoniem. Dat betekent dat wij niet weten wie welke antwoorden heeft ingevuld. **Ook hoef je nergens je naam op te schrijven.** Wij weten dus niet welke antwoorden jij precies hebt gegeven. Je kan dus helemaal eerlijk zijn!

Toestemming. Je kunt meedoen aan dit onderzoek als zowel jij als je ouders dat goed vinden. Wij hebben al aan jullie ouders gevraagd of je mee mag doen, maar of jij dat wilt is net zo belangrijk. Als je niet mee wilt doen, dan hoeft dat ook niet.

Meedoen aan het onderzoek is vrijwillig. Dat betekent dat het helemaal jouw keuze is om mee te doen. Je kunt op elk moment stoppen, en je hoeft ook niet te zeggen waarom je wilt stoppen. We kijken dan niet naar de vragen die je hebt ingevuld als je dat niet wilt.

Ik heb de tekst goed gelezen. Ik heb alle vragen kunnen stellen die ik had. Ik heb genoeg tijd gehad om na te denken of ik mee wil doen aan het onderzoek.

(Kruis allebei de hokjes aan als je mee wilt doen aan het onderzoek!)

- Ik geef vrijwillig toestemming om aan dit onderzoek deel te nemen.
- Ook geef ik toestemming voor het gebruiken van de antwoorden die ik invul in de vragenlijst. Ik weet waarvoor de vragenlijst gebruikt wordt en dat mijn antwoorden anoniem zijn.

Als ik besluit om te stoppen met deelname, hoef ik hiervoor geen reden op te geven. Als ik stop, zal ik de vragenlijst die ik voor me heb niet in hoeven te leveren.

In het eerste deel van de vragenlijsten willen we jou en de mensen om je heen iets beter leren kennen. De eerste vragen gaan daarom om wie jij bent en wat jij en zij - in het algemeen - belangrijk vinden.

Ik ben een meisje / jongen/ anders (*omcirkel het juiste antwoord*)

Ik ben jaar oud. (*vul in hoe oud je bent*)

Ik woon in een **stad** óf ik woon in een **dorp/platteland** (*omcirkel het juiste antwoord*)

Voor jouw persoonlijke code willen we de laatste twee letters van je achternaam, je (volledige) huisnummer, en de eerste letter van je straatnaam:

.....

Voorbeeld: voor Jan Bakker die woont op nummer **32** aan de **Kruisstraat**, is de code: ER32K

Hieronder zie je steeds een beschrijving. Geef bij iedere beschrijving aan op de schaal van 1 tot 10 in hoeverre je jezelf hierin herkent.

1 Lijkt helemaal niet op mij - 10 Lijkt heel erg veel op mij

Ik vind het...	Lijkt helemaal Lijkt heel erg niet op mij veel op mij									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. ...belangrijk om rijk te zijn. Ik wil graag veel geld en dure spullen hebben.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2. ...belangrijk dat ik van anderen respect krijg. Ik wil dat mensen doen wat ik zeg.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3. ... belangrijk dat iedereen in de wereld gelijkwaardig wordt behandeld.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4. ...belangrijk om de mensen om	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

mij heen te helpen. Ik wil zorgen voor hun welzijn.										
5. ...belangrijk om mij te vermaken. Ik houd ervan om mijzelf te "verwennen".	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1 0
6. ...belangrijk de natuur te respecteren. Ik voel me verbonden met de natuur.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1 0
7. noodzakelijk dat mensen goed voor de natuur zorgen. Goed omgaan met het milieu is belangrijk voor mij.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1 0
8. ... belangrijk om elke kans te pakken om plezier te hebben. Het is belangrijk voor mij om dingen te doen waaraan ik plezier beleeft	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1 0
9. ... fijn om in de natuur te zijn. Ik voel mij dan op mijn plek.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1 0
10. ... belangrijk om veel in de natuur te zijn. Ik voel me één met de natuur om mij heen.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1 0

Hieronder zie je dezelfde beschrijvingen. Geef nu aan hoe goed de volgende beschrijvingen bij jouw klasgenoten passen (Al je klasgenoten hebben ook aangegeven in hoeverre de beschrijvingen op hen lijken, geef hieronder aan wat jij denkt dat zij over het algemeen hebben geantwoord.)

1 Lijkt helemaal niet op de gemiddelde klasgenoot - 10 Lijkt heel erg veel op de gemiddelde klasgenoot

Mijn klasgenoten vinden het...	lijkt helemaal mijn niet op mijn klasgenoot										lijkt heel erg op									
1. ... belangrijk om rijk te zijn. Zij willen graag veel geld en dure spullen hebben.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1 0										
2. ... belangrijk om respect van anderen te krijgen. Zij willen dat mensen doen wat zij zeggen.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1 0										

3. ... belangrijk dat iedereen in de wereld gelijkwaardig wordt behandeld.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4. ... belangrijk om de mensen om hen heen te helpen. Ze willen zorgen voor hun welzijn.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5. ... belangrijk om zich te vermaken. Ze houden ervan om zichzelf te "verwennen".	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6. ... belangrijk om de natuur te respecteren. Ze voelen zich verbonden met de natuur.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7. ... noodzakelijk dat mensen goed voor de natuur zorgen. Goed omgaan met het milieu is belangrijk voor hen.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
8. ... belangrijk om elke kans te pakken om plezier te hebben. Het is belangrijk voor hen om dingen te doen waaraan zij plezier aan beleven.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Hieronder zie je weer een aantal beschrijvingen. Op een schaal van 1 tot 10: Hoe vaak doe jij de volgende dingen?

1 Nooit - 10 Altijd

	Nooit Altijd									
1. Ik eet zo min mogelijk vlees.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2. Ik probeer zo min mogelijk water te gebruiken (bijv. kort douchen, kraan niet laten lopen bij tandenpoetsen).	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3. Wanneer er afval op de grond ligt, ruim ik dit op.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4. Ik gooi geen afval op de grond.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

5. Ik probeer zuinig om te gaan met energie (bijv. lader uit het stopcontact halen, apparaat volledig uitschakelen als ik die niet gebruik).	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6. Ik praat met mijn leeftijdsgenoten over duurzaamheid en het milieu.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7. Ik voel mij persoonlijk verantwoord om goed voor de natuur te zorgen.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
8. Ik voel mij schuldig als ik niet goed voor de natuur zorg.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
9. Ik voel mij trots als ik goed voor de natuur zorg.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

In het laatste deel van de vragenlijst willen we graag wat meer te weten komen over hoe vaak jij buiten komt.

1. Hoeveel uur ben je per week ongeveer buiten? Geef een schatting: uur (vul aantal uren in)

2. Hoe vaak **ga** je met je **ouders** per week de natuur in? Denk hierbij aan een park/bos/weiland etc. Omcirkel wat van toepassing is:

(Vrijwel) nooit / minder dan één keer per week / één keer per week / een paar keer per week / één keer per dag / meerdere keren per dag

3. Hoe vaak **zou** je met je **ouders** de natuur in **willen**? Denk hierbij aan een park/bos/weiland etc. Omcirkel wat van toepassing is:

(Vrijwel) nooit / minder dan één keer per week / één keer per week / een paar keer per week / één keer per dag / meerdere keren per dag

4. Hoe vaak **ga** je met **vrienden/klasgenoten** de natuur in. Denk hierbij aan een park/bos/weiland etc. Omcirkel wat van toepassing is:

(Vrijwel) nooit / minder dan één keer per week / één keer per week / een paar keer per week / één keer per dag / meerdere keren per dag

5. Hoe vaak **zou** je met **vrienden/klasgenoten** de natuur in **willen**? Denk hierbij aan een park/bos/weiland etc. Omcirkel wat van toepassing is:

(Vrijwel) nooit / minder dan één keer per week / één keer per week / een paar keer per week / één keer per dag / meerdere keren per dag

Nameting

Onderzoek "De waarde van natuureducatie" PSY-2122-S-0245

Dit onderzoek gaat over het Groninger Landschap en hoe jij de natuur ervaart.

Geïnformeerde toestemming Leerlingen

Contactinformatie

Renée Nicolai

r.nicolai.1@student.rug.nl

Elza Pekkeriet

e.pekkeriet.1@student.rug.nl

Lonneke Hemminga

j.m.hemminga@student.rug.nl

Julia Smid

j.smid.2@student.rug.nl

Romy Bulthuis

r.n.bulthuis@student.rug.nl

Silke Lubbers

s.a.lubbers.1@student.rug.nl

Thijs Bouman

t.bouman@rug.nl

Welkom! Je wordt uitgenodigd om mee te doen aan een onderzoek omdat je een les hebt gehad van het Groninger Landschap. Je mag zelf kiezen of je mee wilt doen aan het onderzoek. Lees de onderstaande tekst goed door voor je deze keuze maakt. Heb je vragen, stel ze dan!

Waarom doen we dit onderzoek? We willen graag weten hoe jij denkt over het Groninger landschap, natuur en duurzaamheid, en de lesdag die het Groninger Landschap organiseert. Daarvoor worden de antwoorden die jij invult in deze vragenlijst gebruikt. Met deze informatie weten we of de les die jullie krijgen misschien nog leuker, leerzamer en nuttiger gemaakt kan worden!

Wie zijn wij? Renée, Elza, Lonneke, Romy, Silke en Julia, die studeren aan de Rijksuniversiteit Groningen en gaan onderzoeken wat jij van de les vindt.

Wat ga je doen? Een vragenlijst invullen (dit duurt ongeveer 5 tot 10 minuten).

Gevolgen: We verwachten dat dit onderzoek geen slechte invloed heeft op hoe je je voelt. Als je je toch niet fijn voelt bij het onderzoek, stop dan gelijk!

De antwoorden die je geeft zijn anoniem. Dat betekent dat wij niet weten wie welke antwoorden heeft ingevuld. **Ook hoef je nergens je naam op te schrijven.** Wij weten dus niet welke antwoorden jij precies hebt gegeven. Je kan dus helemaal eerlijk zijn!

Toestemming. Je kunt meedoen aan dit onderzoek als zowel jij als je ouders dat goed vinden. Wij hebben al aan jullie ouders gevraagd of je mee mag doen, maar of jij dat wilt is net zo belangrijk. Als je niet mee wilt doen, dan hoeft dat ook niet.

Meedoen aan het onderzoek is vrijwillig. Dat betekent dat het helemaal jouw keuze is om mee te doen. Je kunt op elk moment stoppen, en je hoeft ook niet te zeggen waarom je wilt stoppen. We kijken dan niet naar de vragen die je hebt ingevuld als je dat niet wilt.

Ik heb de tekst goed gelezen. Ik heb alle vragen kunnen stellen die ik had. Ik heb genoeg tijd gehad om na te denken of ik mee wil doen aan het onderzoek.

(Kruis allebei de hokjes aan als je mee wilt doen aan het onderzoek!)

- Ik geef vrijwillig toestemming om aan dit onderzoek deel te nemen.
- Ook geef ik toestemming voor het gebruiken van de antwoorden die ik invul in de vragenlijst. Ik weet waarvoor de vragenlijst gebruikt wordt en dat mijn antwoorden anoniem zijn.

Als ik besluit om te stoppen met deelname, hoef ik hiervoor geen reden op te geven. Als ik stop, zal ik de vragenlijst die ik voor me heb niet in hoeven te leveren.

In het eerste deel van de vragenlijsten willen we jou en de mensen om je heen iets beter leren kennen. De eerste vragen gaan daarom om wie jij bent en wat jij en zij - in het algemeen - belangrijk vinden.

Ik ben een meisje / jongen/ anders (*omcirkel het juiste antwoord*)

Ik ben jaar oud. (*vul in hoe oud je bent*)

Ik woon in een **stad** óf ik woon in een **dorp/platteland** (*omcirkel het juiste antwoord*)

Voor jouw persoonlijke code willen we de laatste twee letters van je achternaam, je (volledige) huisnummer, en de eerste letter van je straatnaam:

.....

Voorbeeld: voor Jan Bakker die woont op nummer **32** aan de **Kruisstraat**, is de code: ER32K

Hieronder zie je steeds een beschrijving. Geef bij iedere beschrijving aan op de schaal van 1 tot 10 in hoeverre je jezelf hierin herkent.

1 Lijkt helemaal niet op mij - 10 Lijkt heel erg veel op mij

Ik vind het...	Lijkt helemaal Lijkt heel erg niet op mij veel op mij									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. ...belangrijk om rijk te zijn. Ik wil graag veel geld en dure spullen hebben.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2. ...belangrijk dat ik van anderen respect krijg. Ik wil dat mensen doen wat ik zeg.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

3. ... belangrijk dat iedereen in de wereld gelijkwaardig wordt behandeld.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4. ...belangrijk om de mensen om mij heen te helpen. Ik wil zorgen voor hun welzijn.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5. ...belangrijk om mij te vermaken. Ik houd ervan om mijzelf te "verwennen".	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6. ...belangrijk de natuur te respecteren. Ik voel me verbonden met de natuur.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7. noodzakelijk dat mensen goed voor de natuur zorgen. Goed omgaan met het milieu is belangrijk voor mij.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
8. ... belangrijk om elke kans te pakken om plezier te hebben. Het is belangrijk voor mij om dingen te doen waaraan ik plezier beleef	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
9. ... fijn om in de natuur te zijn. Ik voel mij dan op mijn plek.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
10. ... belangrijk om veel in de natuur te zijn. Ik voel me één met de natuur om mij heen.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Hieronder zie je dezelfde beschrijvingen. Geef nu aan hoe goed de volgende beschrijvingen bij jouw klasgenoten passen (Al je klasgenoten hebben ook aangegeven in hoeverre de beschrijvingen op hen lijken, geef hieronder aan wat jij denkt dat zij over het algemeen hebben geantwoord.)

1 Lijkt helemaal niet op de gemiddelde klasgenoot - 10 Lijkt heel erg veel op de gemiddelde klasgenoot

Mijn klasgenoten vinden het...	lijkt helemaal niet op mijn klasgenoot										lijkt heel erg op klasgenoot									
1. ... belangrijk om rijk te zijn. Zij willen graag veel geld en dure spullen hebben.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10										

2. ... belangrijk om respect van anderen te krijgen. Zij willen dat mensen doen wat zij zeggen.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3. ... belangrijk dat iedereen in de wereld gelijkwaardig wordt behandeld.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4. ... belangrijk om de mensen om hen heen te helpen. Ze willen zorgen voor hun welzijn.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5. ... belangrijk om zich te vermaken. Ze houden ervan om zichzelf te "verwennen".	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6. ... belangrijk om de natuur te respecteren. Ze voelen zich verbonden met de natuur.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7. ... noodzakelijk dat mensen goed voor de natuur zorgen. Goed omgaan met het milieu is belangrijk voor hen.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
8. ... belangrijk om elke kans te pakken om plezier te hebben. Het is belangrijk voor hen om dingen te doen waaraan zij plezier aan beleven.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Hieronder zie je weer een aantal beschrijvingen. Op een schaal van 1 tot 10: Hoe vaak doe jij de volgende dingen?

1 Nooit - 10 Altijd

	Nooit Altijd									
1. Ik eet zo min mogelijk vlees.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2. Ik probeer zo min mogelijk water te gebruiken (bijv. kort douchen, kraan niet laten lopen bij tandenpoetsen).	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3. Wanneer er afval op de grond ligt, ruim ik dit op.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

4. Ik gooi geen afval op de grond.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5. Ik probeer zuinig om te gaan met energie (bijv. lader uit het stopcontact halen, apparaat volledig uitschakelen als ik die niet gebruik).	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6. Ik praat met mijn leeftijdsgenoten over duurzaamheid en het milieu.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7. Ik voel mij persoonlijk verantwoord om goed voor de natuur te zorgen.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
8. Ik voel mij schuldig als ik niet goed voor de natuur zorg.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
9. Ik voel mij trots als ik goed voor de natuur zorg.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Nu willen we graag wat meer te weten komen over hoe vaak jij buiten komt.

1. Hoeveel uur ben je per week ongeveer buiten? Geef een schatting: uur
(vul aantal uren in)

2. Hoe vaak **ga** je met je **ouders** per week de natuur in? Denk hierbij aan een park/bos/weiland etc. Omcirkel wat van toepassing is:

(Vrijwel) nooit / minder dan één keer per week / één keer per week / een paar keer per week / één keer per dag / meerdere keren per dag

3. Hoe vaak **zou** je met je **ouders** de natuur in **willen**? Denk hierbij aan een park/bos/weiland etc. Omcirkel wat van toepassing is:

(Vrijwel) nooit / minder dan één keer per week / één keer per week / een paar keer per week / één keer per dag / meerdere keren per dag

4. Hoe vaak **ga** je met **vrienden/klasgenoten** de natuur in. Denk hierbij aan een park/bos/weiland etc. Omcirkel wat van toepassing is:

(Vrijwel) nooit / minder dan één keer per week / één keer per week / een paar keer per week / één keer per dag / meerdere keren per dag

5. Hoe vaak **zou** je met **vrienden/klasgenoten** de natuur in **willen**? Denk hierbij aan een park/bos/weiland etc. Omcirkel wat van toepassing is:

(Vrijwel) nooit / minder dan één keer per week / één keer per week / een paar keer per week / één keer per dag / meerdere keren per dag

Als laatst willen we graag weten wat je van de les van het Groninger Landschap vond. Ik geef de les van het Groninger Landschap een....

1 = helemaal niet leuk
erg leuk

10 = heel

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----